

Осребряването като фаза от производството по несъстоятелност и връзката му с останалите фази в производството по несъстоятелност.

докторант Делян Маринов

Liquidation phase of the bankruptcy proceedings and its relationship with other phases in the bankruptcy proceeding. *This report aims to show the relationship between liquidation proceedings as the last stage in bankruptcy and the other three phases - opening of insolvency proceedings, submitting and receiving claims and reorganization of the company. All these phases, although its relative internal differentiation are interrelated with each other. The modern insolvency laws already abandoned the idea of bankruptcy as pure universal enforcement proceedings and takes a collective process, which combine the elements of a typical execution with remedial elements, occurring in various stages of insolvency proceedings*

Keywords: liquidation proceedings, enforcement, phases of insolvency

Производството по несъстоятелност има няколко фази, които по правило се осъществяват, последователно във времето. Първата фаза е, фазата по откриване на производството по несъстоятелност. В тази фаза се установяват материално правните предпоставки за откриване на производството и се налагат обезпечителни мерки с цел опазване на имуществото на длъжника. Втората фаза, е фазата по предявяване и приемане на вземанията³⁴⁹. Това производство има за цел да установи вземанията, подлежащи на удовлетворяване при универсалното принудително изпълнение. Следващата фаза е производството по оздравяване на предприятието, чиято основна цел е да бъде избягнато осребряването на имуществото на несъстоятелния длъжник, чрез предприемане на регламентирани в ТЗ мерки (опрощаване, отсрочване или разсрочване на задължения и др.) Оздравяването е незадължителна (факултативна) фаза в производството по несъстоятелност³⁵⁰. Оздравителен план може да не се предложи, предложеният план може да бъде допуснат от съда за разглеждане или не се приеме от съборието на кредиторите, а приетия план да не се утвърди от съда³⁵¹. Ако не се приеме на оздравителен план, се стига до фазата на осребряване и разпределение на актива, където производство по несъстоятелност се проявява в най-чист вид като производство по универсално принудително изпълнение. Вещите и другите имуществени права на несъстоятелния длъжник се превръщат в пари по предвидения в глава четиридесет и шеста на ТЗ ред и от получените от продажбата средства се удовлетворяват кредиторите на длъжника.

Всичките тези фази, въпреки относителната си вътрешна обособеност са взаимосвързани една с друга. Производството по несъстоятелност като вид граждански процес се проявява като *верига от процесуални действия*, при което всяко процесуално действие е правопогасяващ за породилото го и правопораждащ за последващото го процесуално правоотношение юридически факт, т. е верига от свързани помежду си процесуални правоотношения³⁵².

³⁴⁹ Тази фаза се обозначава в литературата още като фазата, следваща производството по несъстоятелност вж. **Полова, В.** „Общ преглед на организацията на производството по несъстоятелност“ сп. „Пазар и право“ бр. 3 от 1997 г.

³⁵⁰ **Стефанов, Г** Търговска несъстоятелност. В. Търново. 2009, с. 179.

³⁵¹ Оздравителното производство може да бъде изключено и a priori, ако производството по молбата за откриване на производството по несъстоятелност завърши с обявяване на длъжника в несъстоятелност, съгласно чл. 630 ал. 2 от ТЗ вж. **Кацаров, А.** „Особености на несъстоятелността като производство“ сп. „Търговско право“ бр.5-6 от 2005 г.

³⁵² Вж. **Сталев, Ж.** Производството като динамичен фактически състав. Год. ЮФ, 1965; **Сталев, Ж** Българско гражданско процесуално право. IV изд., С., 1988, с 33-38; **Сталев, Ж.** Българско гражданско процесуално право. V изд., С., 1994, с. 37-48.

По конкретно връзката между фазата по осребряване на имуществото на длъжника с другите фази (етапи) от производството по несъстоятелност се изразява в следното:

Първата фаза (фазата по откриване на производството по несъстоятелност) приключва с решение на съда за откриване на производството по несъстоятелност. Това решение има декларативно и конститутивно действие. Декларативно е, тъй като установява (констатира) наличието на двете материалноправни предпоставки – търговско качество на длъжника (допустимите изключения от това качество) и неговата неплатежоспособност или свръхзадълженост. Конститутивно е, защото поставя началото на същинското производство по несъстоятелност³⁵³. Конститутивният (правопораждащият) характер на решението за откриване на производството по несъстоятелност позволява да се развият и останалите фази в производството по несъстоятелност (предявяване и приемане на вземанията, оздравяване на предприятието или осребряване на имуществото на длъжника), тъй като последните не могат да съществуват самостоятелно извън това производство. Фазата по откриване на производството по несъстоятелност също така има за задача да подготви действията по осребряването на актива. В този етап от производството се допуска обезпечение чрез налагане на заповед, възбрана или други обезпечителни мерки, спират се съдебните и изпълнителни дела срещу длъжника, търговската дееспособност на длъжника се ограничават и дейността му продължава под надзора на синдика. Това са все мерки насочени към опазване на имуществото на длъжника от увреждане и разпиляване, с оглед последващото принудително изпълнение по отношение на същото. Без да са налице адекватни механизми, които да обезпечат съхраняването на актива до неговата продажба, би се обезсмислила самата фаза по осребряване.

Втората фаза (производството по предявяване и приемане на вземанията) има за цел да установи вземанията, подлежащи на удовлетворяване при универсалното принудително изпълнение. В тази фаза се изяснява пасива на длъжника и се конституират органите по несъстоятелността – събрание на кредиторите и постоянен синдик. Тези органи играят ключова роля в производството по осребряване на имуществото на длъжника. Както в обикновения граждански процес, така и в производството по несъстоятелност, като особен вид граждански процес правото на принудително изпълнение предполага едно *доказано право*³⁵⁴. За това кредитор, който в указаните в чл. 685 и чл. 688 от ТЗ срокове не предяви вземането си или не успее да докаже неговото съществуване, не може вземе участие в производството по осребряване (няма право на глас в събранието на кредиторите, органът, който взема основните решения във връзка с осребряването). Самото осребряване като етап от производство по несъстоятелност не може да се осъществява самоцелно. То се извършва, доколкото това е необходимо за плащане на задълженията на длъжника (чл. 716 ал. 1 от ТЗ). Оттук произтича и връзката между установеният във фазата на приемане и предявяване на вземанията пасив и нуждата от осребряване актива на длъжника. Липсата на пасив (напр. ако длъжникът успешно е провел отрицателен установителен иск срещу всички предявени в производство вземания) или ниския пасив, ще изключи осребряването или ще доведе до осребряване на част от имуществото на длъжника. Обратно, големия пасив на длъжника (каквито са повечето хипотези), ще наложи осребряването на цялото негово имущество.

Следващата фаза - оздравителното производство е алтернатива на производството по осребряване на имуществото на длъжника. Целта на това производство е да се избегне обявяването на длъжника несъстоятелност, както и следващите от това действия по осребряване и разпределение на актива. И в оздравителното произ-

³⁵³ Стефанов., Г цит. съч, с. 82

³⁵⁴ Сталев, Ж, Българско гражданско процесуално право. VIII изд., с. 724.

водство приоритет имат интересите на кредиторите³⁵⁵, но тяхното удовлетворяване става по друг начин – чрез придобитите доходи от извършваната от длъжника стопанска дейност и от управлението на неговото имущество. Оздравяването на предприятието в най – пълна степен съчетава интересите на кредиторите длъжника, неговите работници и служители и общественения интерес като цяло³⁵⁶. По тази причина законът изисква да бъде осигурена възможност да се оздрави предприятието на длъжника, преди да се пристъпи към осребряването на актива. Оздравяването, обаче не може да се извърши на всяка цена и по отношение на всеки длъжник. Дали производството по несъстоятелност ще навлезе във фазата на оздравяване на предприятието или ще се пристъпи осребряване на актива зависи от една страна от финансовото и икономическо състояние на предприятието, а от друга от волята на кредиторите. Оздравяването по принцип е възможно, когато предприятието е със запазени материални, управленски и трудови ресурси, което позволява чрез тяхното реструктуриране да се стабилизира финансовото и пазарното положение на търговеца - длъжник. В противен случай, както интересът на кредиторите, така и обществения интерес налагат преминаване на производството по несъстоятелност във фазата на осребряване на актива е и заличаване на търговеца длъжник. В този смисъл съдебната ликвидация се явява средство за постигане на сигурност и определеност в търговския оборот, като отсява онези търговци, чиято предприятия са нежизнеспособни и разстройват функционирането на отрасловите и междутрасловите връзки в националното стопанство.

Като осребряването на актива, така и оздравителното производство се провежда в интерес на кредиторите в производството по несъстоятелност. Основен принцип в оздравителното производство е, че последното не може да застрашава интереса на кредиторите и да ги поставя в по-тежко положение, отколкото при осребряването³⁵⁷. Оздравяването е алтернатива на осребряването, но то се прилага само когато не се засяга интересът на кредиторите³⁵⁸. Затова приемането на оздравителен план зависи от мнозинството от кредиторите, а несъгласните с плана (гласувалите против) кредитори следва да получат също толкова, колкото биха получили при осребряване на имуществото на длъжника – чл. 705 ал. 1 т. 5 от ТЗ.

И при оздравяването и при осребряването се осъществява принуда по отношение на длъжника. Оздравителен план може да се предложи и да се приеме независимо и въпреки волята на длъжника. Нещо повече - определени способности за оздравяване на предприятието (продажба на цялото предприятие на длъжника; продажба на обособена част от предприятието; превръщане на вземане в част от капитала) може да се разглеждат като различен от установения в закона ред за удовлетворяване на кредиторите³⁵⁹, тъй като на практика, чрез посочените способности се извършва осребряване на имуществото на длъжника.

³⁵⁵ Стефанов., Г. цит. съч. с. 180.

³⁵⁶ В редица случаи, обаче интересите на част от кредиторите (особено обезпечените), могат да бъдат насочени към обявяване на длъжника в несъстоятелност и осребряване на имуществото му. Причини за това са немалката продължителност на изпълнението на оздравителния план и рискът от неизпълнение на плана от страна на длъжника.

³⁵⁷ В някои законодателства се поставя акцент върху производството по оздравяване, което има приоритет пред осребряването. Така например във френското законодателство осребряването има субсидиарно значение и се предшества задължително от един период на наблюдение на търговеца. Това определя и засилената роля на съда в оздравителното производство, като именно той, а не общността на кредиторите решава дали производството по несъстоятелност ще се развие като оздравително или ще навлезе във фазата на осребряване вж. **Розов.Ф.** Несъстоятелността и свързаните с нея престъпления в чужди правни системи, сп. Търговско право, бр.6/2002 г.

³⁵⁸ **Калайджиев, А.** "Оздравяване на предприятието", С. 2006 г, с.26.

³⁵⁹ **Попова. В.** „Общ преглед на организацията на производството по несъстоятелност“ сп. „Пазар и право“ бр. 3 от 1997 г.

Като цяло обща тенденция в регламентацията на несъстоятелността в отделните страни е към уеднаквяване на законодателствата, като вече се изоставя идеята за несъстоятелността като, чисто универсално принудително изпълнение и се възприемат единни колективни процедури, в които се съчетават елементите на типичното принудително изпълнение с конкордантни елементи проявяващи се различно, в отделните фази на производството³⁶⁰. Това позволява производството по несъстоятелност да бъде достатъчно гъвкаво, за да се нагажда съобразно актуалното финансово положение на длъжника и интересите на кредиторите, така че, при нужда да се развие като оздравително производство или производство по осребряване на актива.

ЛИТЕРАТУРА:

- 1. Калайджиев, А.** "Оздравяване на предприятието", С. 2006 г.
- 2. Кацаров, А.** „Особености на несъстоятелността като производство” сп. „Търговско право” бр. 5-6 от 2005 г.
- 3. Попова, В.** „Общ преглед на организацията на производството по несъстоятелност” сп. „Пазар и право” бр. 3 от 1997 г.
- 4. Попова, В.,** Избрани съчинения в три тома, т. 2, С. 2010 г.
- 5. Розов, Ф.** Несъстоятелността и свързаните с нея престъпления в чужди правни системи, сп. Търговско право, бр. 6/2002 г.
- 6. Стефанов., Г** Търговска несъстоятелност. В. Търново. 2009.
- 7. Сталев, Ж.** Производството като динамичен фактически състав. Год. ЮФ, 1965.
- 8. Сталев, Ж,** Българско гражданско процесуално право. VIII изд.

За контакти:

докторант Делян Маринов, Катедра "Гражданскоправни науки", Юридически факултет, Русенски университет "Ангел Кънчев", тел. : 0888823262, e-mail: delian82@mail.bg

³⁶⁰ Попова, В., Избрани съчинения в три тома, т. 2, С.2010 г. с. 30.